

**GEMMA
CELESTINO**

*I tu,
ets*
feminista?

bromera

**Preguntes i respostes
sobre feminisme
des de la filosofia**

1

LA SUPOSADA IGUALTAT ENTRE HOMES
I DONES. PER ÉSSER FEMINISTA
CAL ENSENYAR LES TETES?

Patriarcat

La construcció patriarcal de la diferència entre la masculinitat i la feminitat és la diferència política entre la llibertat i el sotmetiment.

Carole PATEMAN

Aquells que no es mouen no noten les cadenes.

Rosa LUXEMBURG

La Paula es retroba amb la Júlia, la seva amiga més conservadora i femenina, després d'anys sense haver-se vist, i enmig d'una de les seves converses per posar-se al dia sobre les seves vides surt el tema del feminisme. La Júlia, en escoltar les opinions pro feminisme de la seva amiga Paula, li comenta perplexa que ella mai no s'ha sentit patint cap mena de masclisme.

Vivim en un patriarcat –és a dir, en una forma d'organització política, econòmica, religiosa i social basada en la idea d'autoritat i lideratge de l'home, en la qual es dona el predomini dels homes sobre les dones. El patriarcat està tan ben muntat que moltes dones l'accepten pensant que ho fan, o bé amb total llibertat, o bé amb total necessitat, per naturalesa. Quan les coses són viscudes sempre de certa manera, no solen ser qüestionades. Esdevenen tan familiars que costa imaginar-les d'una altra manera i es viuen fins i tot com a inevitables. Per exemple, és veritat que per naturalesa les dones tenen més traça que els homes en la cura dels fills, o és aquesta una il·lusió, que després d'un ús de molt de temps a un poble li sembla fixa, canònica i obligatòria, i de la qual hom ha oblidat que és una il·lusió? Reflexionant sobre la veritat, l'influent filòsof alemany Nietzsche va dir «Què és aleshores la veritat? Una host en moviment de metàfores, metonímies, antropomorfismes, en poques paraules, una suma de relacions humanes que han estat augmentades, transferides, adornades, poèticament i retòricament, i que després d'un ús de molt de temps a un poble li semblen fixes, canòniques i obligatòries: les veritats són il·lusions de les quals hom ha oblidat que ho són, metàfores que han esdevingut desgastades i sense força sensible, monedes que han perdut la imatge i que ara ja no considerem com a monedes sinó com a metall».

Moltes persones creuen que la igualtat entre homes i dones ja és real, almenys en països progressistes com

el nostre. Al cap i a la fi, les dones ja poden votar i treballar fora de casa, ja tenen accés a l'educació, ja poden dur minifaldilles o biquinis, conduir, o viatjar i disposar de diners sense requerir autorització d'un espòs, pare o tutor. Així és com ens sembla que és almenys en molts països desenvolupats a molts de nosaltres, i això pot semblar-nos suficient per ara. Què més volen? Com més volen ser iguals als homes?

Per desgràcia, ni tan sols això és clar que sigui el cas, tal com un amic de quinze anys m'ha fet reconsiderar. Per exemple, pregunta a estudiants adolescents si poden anar a classe vestides de qualsevol manera, o si poden realment dur minifaldilles pel carrer sense arriscar-se massa a ser assetjades o assassinades, o si totes tenen avui dia accés a l'educació en el nostre entorn o poden disposar de diners sense cap mena d'autorització masculina.

Ulleres liles

Ulleres liles: nova manera de mirar el món per adonar-se de les situacions injustes, de desavantatge, de menyspreu, etc., cap a la dona. Aquesta nova mirada s'aconsegueix qüestionant els valors androcèntrics, és a dir, valors que es donen per bons vistos des dels ulls masculins.

Gemma LIENAS

Mentre la Joana està fent el cafè de la tarda amb els seus companys de feina, s'adona que al seu costat, a la barra, estan xerrant sobre feminisme. Amb tota naturalitat, mitjançant un comentari, s'afegeix a la conversa. El Marc, des de la barra, comença a explicar-li la seva experiència personal des del moment que es va adonar del exagerat sexisme que xopa la nostra societat. «Un cop comences a ser-ne conscient, ho veus clar i per tot arreu!», diu amb una barreja de sorpresa, entusiasme, revelació i tristesa. El seu pare, que és amb qui parlava el Marc a la barra, se'l mira amb gest de qui creu que el seu fill es deixa entabanar amb massa facilitat.

Aquesta és l'experiència de molts feministes. Hi ha un moment en què comencen a percebre de manera nítida el sexisme que els envolta i a partir d'aquell moment noten cada detall inevitablement. És com si des d'aquell moment els haguessin posat unes ulleres especials: les ulleres liles d'*El diari lila de la Carlota* de la Gemma Lienas, que s'han fet tan populars. Un cop s'aturen a reflexionar-hi i comencen a percebre-ho, no hi ha marxa enrere i els sorprèn que abans hagin estat tan cecs, perquè a partir d'aquell moment s'hi topen per tot arreu.

El feminisme no és només per a dones, com hem dit abans. Els homes també poden posar-se i molts, de fet, ja s'estan posant les ulleres liles de la Carlota. Avui dia hi ha associacions d'homes feministes que

proven de lluitar contra la seva adquirida masculinitat patriarcal i masclista de maneres diverses; com, per exemple, l'Associació d'Hommes per la Igualtat de Gènere (AHIGE), que qüestionen el paper de l'home en la societat i proven de construir una masculinitat diferent, feminista, seguint manaments com el que diu que «Un home per la igualtat és aquell que s'accepta com a producte del seu temps i la seva cultura» i «ha adoptat una actitud de tolerància zero cap a la violència de gènere que exerceixen els homes sobre les dones. Ha comprés que el silenci ens fa còmplices». Hem d'animar més homes a participar-hi!

Com diu la feminista Marina Subirats, «El feminisme és un moviment d'alliberament de les persones, en primer lloc de les dones, però també dels homes, encara que la majoria prefereixin per ara ignorar-lo. I de què ens allibera? Doncs de models de comportament pautats segons el sexe, sorgits en èpoques remotes, quan les societats tenien necessitats molt diferents de les actuals i van crear una divisió sexual del treball per mirar de sobreviure. Avui aquests models, els gèneres, i la jerarquia que comporten amb l'androcentrisme, ens fan més nosa que servei, i anar-los arraconant és un alliberament per a tothom, atès que ens permet desenvolupar les nostres capacitats sense traves. Avançar per aquest camí és important, perquè ens fa més lliures i també més iguals, quan es va diluint el domini masculí damunt les dones».

Marina Subirats és una sociòloga, política, filòsofa i feminista catalana, que entre moltes altres coses, va ser directora de l'Institut de la Dona els anys 1993-1996 i va ser premiada amb la Creu de Sant Jordi l'any 2006.

Interseccionalitat: desigualtats abundants i variades

Haver nascut dona és la meva major tragèdia.

Sylvia PLATH

La Mariona topa amb l'Hugo, el seu company de feina homosexual, pel passadís a la feina i li comunica que s'acaba d'assabentar que el bebè que espera és una nena. L'Hugo li deixa anar que ha tingut sort, que les nenes són més fàcils. La Mariona, en canvi, li confessa la seva preocupació: «I ara! Pobreta. Tal com està el món, amb tot el masclisme... el que l'espera!». Com qui acaba de sentir una ximpleria, l'Hugo respon: «Apa! No t'has de preocupar pas d'això ara!».

Ni tan sols algú que ha patit també d'injustícies socials com un home homosexual s'adona del que pateixen les dones. També hi ha desigualtats masclistes marcades entre homes homosexuals i lesbianes, així com masclismes desiguals contra dones blanques i dones

negres, i dones riques i dones pobres. Probablement, quasi el pitjor que et pot passar quant a patir discriminacions és ser dona negra, pobra i lesbiana. De fet, hi ha feministes que parlen de masclisme gai i feminisme lèsbic, i n'hi ha que critiquen altres feministes de no lluitar suficientment també contra aquestes desigualtats més punyents que pateixen les dones que, a més d'ésser dones, són pobres i negres, o de diferents trets i colors. De vegades, les feministes més vulnerables se senten ignorades per les seves companyes feministes més privilegiades. D'acord amb la reconeguda pintora mexicana Frida Kahlo, «El sexisme i el racisme són problemes paral·lels. Pots comparar-los d'algunes maneres, però no són en absolut el mateix. Encara que ambdós són símptomes dins l'estructura de poder de l'home blanc».

Fa poc va sortir a la llum l'escandalós cas de violacions de jornaleres marroquines a Huelva, que a diferència d'altres escàndols de violència de gènere contemporanis, va acabar obtenint una reacció social escassa i poc intensa. Aquests contrastos entre reaccions socials a casos de masclisme sobre dones blanques privilegiades i dones de color vulnerables són sovint criticats com a casos de racisme dins del feminisme, o de la societat en general. Però tot i que aquests contrastos són lamentables i criticables, aquesta crítica sembla confondre els termes i culpabilitzar injustament gent que almenys es mobilitza per defensar algun dels valors o drets que cal defensar. I, en aquest sentit, és una llàstima.

Aquesta manca de reacció proporcionada i equitativa entre els diferents casos no sembla gens estar causada per cap mena de racisme, sinó per qüestions que tenen a veure més aviat, en primer lloc, amb la velocitat i estrès de la vida, o el fet que aquesta distreu massa per massa entretinguda, i, en segon lloc, per l'elevada identificació psicològica amb certs grups de persones i la manca d'identificació amb altres grups de persones. És a dir, d'una banda, el fet que la vida ens mantingui tan ocupats fa que no ens mobilitzem per tot allò que ho mereixeria i, de l'altra, el fet que ens identifiquem i sentim més propers amb aquelles persones o grups de persones amb qui compartim més característiques, fa que tendim a mobilitzar-nos més en resposta a injustícies que ells pateixen i no tant (o gens) en resposta a injustícies que pateixen els altres grups amb qui semblaria que compartim una mica menys o sentim més llunyans. Es tracta de limitacions, físiques i psicològiques, i són criticables, cert; però no es tracta de racisme.

Perquè, què és en realitat el racisme? Segons el Diccionari de l'Enciclopèdia Catalana el racisme és una «doctrina que propugna la desigualtat de les races humanes i en virtut de la qual hom justifica el fet que certes races o cultures siguin sotmeses a explotació econòmica, a segregació social o àdhuc a destrucció física» i l'«actitud o comportament inspirats en aquesta doctrina». És claríssim que els feministes que acaben participant de mobilitzacions socials en defensa de la

igualtat entre homes i dones en alguns casos, però no en altres, igual o més escandalosos, no ho fan a causa d'aquesta doctrina ni s'hi inspiren. Per tant, no són racistes. No confonguem conceptes i ataquem injustament aquells que almenys alguna cosa «bona» fan, mobilitzant-se, com a mínim, alguna vegada. S'hauria de criticar tota mena d'inactivitat enfront d'injustícies en general, però amb independència de l'activitat que sí que es produeix i que és tan positiva.

En qualsevol cas, això no treu que la feminista Angela Davis tingués tota la raó del món quan va dir: «En una societat racista no és suficient ser no-racista. Hem de ser antiracistes». Angela Davis té raó. Siguem-ho! Siguem antiracistes, identifiquem-nos amb grups més amplis i lluitem contra el racisme també, a més de lluitar contra el sexisme.

Angela Davis és una filòsofa, política i activista marxista afroamericana que va lluitar de manera destacada i reconeguda pels drets civils i la justícia al món. Entre altres moltíssimes coses, Davis va presentar-se a la vicepresidència nord-americana l'any 1984.

Què és, doncs, el feminisme?

Feminisme és la noció radical que les dones són persones.

Virginia WOLFF

El Pol està veient les notícies a casa dels pares un diumenge al migdia mentre la seva mare acaba d'enllestir la paella, quan informen d'una protesta feminista en què les participants ensenyen les tetes. En veure-ho, el cunyat del Pol comenta: «Ja hi tornem a ser, les feminazis! Vinga a ensenyar les tetes! I mira que són lletges aquestes ties! Deu ser per això!». I riu tot mirant-s'ho amb repugnància.

Per a ésser feminista cal ensenyar les tetes? Cal ser lletja? Són realment lletges les feministes? Tenen realment sentit aquestes preguntes? Realment importa si ho són o no, de lletges? O si tenen tetes, de fet? Un home no pot ser feminista també? Ja sigui lleig, baix i gras o alt, prim i guapo? Jo en conec uns quants.

A més, a què treu cap aquesta resposta visceral i tan apassionada? Què fa que es reaccioni d'aquesta manera? Si un sap què és el feminisme, s'adona al moment de l'absurditat d'aquestes reaccions tan quotidianes i comunes contra les feministes, allò que representen i allò que fan en la seva lluita per tal d'aconseguir el seu objectiu. Aquesta reacció, sembla més aviat clara i directa misogínia —és a dir, aversió a les dones— d'aquells que així reaccionen.

L'any 1872, l'escriptor francès Alexandre Dumas (fill de l'autor d'*Els tres mosqueters*) va ser qui va utilitzar el terme per primera vegada. Va dir: «Les feministes, disculpin aquest neologisme, diuen amb molt bon

critèri, per cert: “Tot el mal ve del que no es vol reconèixer, que la dona és igual a l’home i que ha de rebre la mateixa educació i els mateixos drets que l’home”. Tot i que el feminisme com a moviment reivindicatiu polític i social nasqués més endavant, podem veure que aquest primer ús del terme ja manifesta clarament el seu significat essencial.

Què és, doncs, el feminisme? Segons el Diccionari de l’Enciclopèdia Catalana el feminisme és un «moviment que té com a finalitat d’aconseguir la igualtat política, econòmica i jurídica de la dona respecte a l’home». Però no s’ha d’entendre com la lluita per aconseguir tan sols una mera redistribució de les coses, sinó com una transformació. Tal com va dir amb gràcia la feminista Gloria Steinem, «Feminisme no és repartir-se “el pastís” entre ambdós sexes, és fer-ne un de nou».

Gloria Steinem és una periodista, escriptora i activista feminista estatunidenca, que ha lluitat amb intensitat pels drets de la dona, fet que l’ha convertit en una clara icona feminista. Entre altres moltes coses, va escriure l’article «Després del poder negre, l’alliberament de les dones», publicat l’any 1969.

Dit això, i retornant a les vísceres masclistes, no em sembla esbojarrat reflexionar també sobre per què en algun moment algunes feministes han optat per mostrar-se nues o ensenyar les seves tetes. Pot ser que simplement ho facin per aconseguir una atenció en la seva lluita que d’altra manera no aconseguirien, i

potser, a més, ho fan perquè el seu cos, amb tetes, d'alguna manera els representa i els pertany (això últim, part del que el feminisme vindica). Trobes que és una bona estratègia? Se te n'acut alguna de millor? Provar de trobar altres opcions pot ser un exercici il·luminador.

Acaba de morir, suposadament per suïcidi, i amb tan sols trenta-un anys, Oksana Schachko, l'artista i activista feminista ucraïnesa, cofundadora del grup FEMEN, i la primera de les seves membres que va ensenyar les mamelles en una protesta l'any 2009.

FEMEN és un grup de protesta ucraïnès fundat per dones l'any 2008, que solen despullar-se en els seus actes de protesta, mostrant els seus pits a l'hora que missatges que s'escriuen en el tors de manera que siguin ben visibles en els seus actes exhibicionistes de protesta, com, per exemple, el lema «El meu cos, la meva elecció».

Les dones de FEMEN no mostraven els seus pits en els seus inicis. Sobre aquest fet, Oksana va dir: «Vaig ser jo qui primer va protestar en topless amb els pits pintats. Va ser només un experiment, però després vam entendre com era de poderós». Segons FEMEN, els seus mètodes «són la única manera per que se'ns escolti. Si en lloc de protestar amb el tors despullat i les consignes traçades sobre ell ens mostréssim amb simples pancartes, les nostres demandes no es tindrien en compte».